

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૪૮૮૩/૨૦૧૮

=====

- | ૧ | શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય?
- | ૨ | રિપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?
- | ૩ | શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની અંતિમ નકલ જોવા માગે છે?
- | ૪ | શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગેનો કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?

=====

કોમલકાંત ફકીરચંદ શર્મા ...અરજદાર(રો)

વિરુદ્ધ

ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, સર્કલ ૧ ...સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી બી.એસ. સોપરકર (૬૮૫૧)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રીમતી મૌના એમ. ભટ્ટ (૧૭૪)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી હર્ષા દેવાની

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ભાર્ગવ ડી. કારીઆ

તારીખ: ૦૬/૦૫/૨૦૧૮

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી હર્ષા દેવાની દ્વારા)

૧. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની આ અરજી દ્વારા, અરજદારે આકારણી વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ માટે અરજદારની આકારણીને ફરીથી ખોલવાની દરખાસ્ત કરતી ઇન્કમ-ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ (જે હવે પછી "સદર અધિનિયમ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૧૪૮ હેઠળ સામાવાળા દ્વારા જારી કરાયેલ તારીખ ૩૧.૦૩.૨૦૧૮ ની નોટિસને પડકારી છે.

૨. અરજદાર રિયલ એસ્ટેટ, ટ્રાન્સપોર્ટેશન અને શિપ-બ્રેકિંગના વ્યવસાય સાથે સંકળાયેલ વ્યક્તિ છે. અરજદારે ૨૯.૦૯.૨૦૧૧ ના રોજ આકારણી વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ માટે રૂ. ૨૦,૪૯,૫૯૦/- ની કુલ આવક જાહેર કરીને આવકનું રિટર્ન ફાઈલ કર્યું હતું. આવકનું રિટર્ન કોઈપણ સ્ક્રુટિની વિના સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું. ૧૭.૦૨.૨૦૧૨ ના રોજ અરજદારના પરિસરમાં તપાસ થઈ હતી. ત્યારબાદ, અરજદારે સેટલમેન્ટ કમિશન સમક્ષ સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪પસી હેઠળ અરજી દાખલ કરી. અરજદારની અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી અને સેટલમેન્ટ કમિશને સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪પડી(જ) હેઠળ તારીખ ૧૨.૦૧.૨૦૧૫ નો હુકમ પસાર કર્યો હતો.

૩. ત્યારબાદ, સામાવાળાએ આકારણી વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ માટે આકારણીને ફરીથી ખોલવા માટે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૮ હેઠળ વાદગ્રસ્ત નોટિસ જારી કરી. નોટિસ મળ્યા પછી, અરજદારે સામાવાળાને ફરીથી ખોલવા માટેના કારણો પૂરા પાડવા વિનંતી કરી, જેના અનુસંધાનમાં, આવા કારણો ૨૮.૦૫.૨૦૧૮ ના રોજ પૂરા પાડવામાં આવ્યા હતા. તારીખ ૦૩.૦૭.૨૦૧૮ ના પત્ર દ્વારા, અરજદારે ગુણદોષ પર વિવિધ વાંધાઓ ઉઠાવ્યા અને સામાવાળાને પુનઃ આકારણીની કાર્યવાહી પડતી મૂકવાની વિનંતી કરી. તારીખ ૨૦.૦૭.૨૦૧૮ ના હુકમ દ્વારા, સામાવાળાએ અરજદાર દ્વારા

ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓને નકારી કાઢીને વાંધાઓનો નિકાલ કર્યો. નારાજ થઈને, અરજદારે હાલની અરજી દાખલ કરી છે.

૪. અરજદાર તરફે વકીલ શ્રી બી.એસ. સોપરકરે રજૂઆત કરી કે નોંધાયેલા કારણો વિવિધ ખામીઓથી પીડાય છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે વાજબી માન્યતા, જેની સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૭ હેઠળ કલ્પના કરવામાં આવી છે, તે વાજબી આધાર પર આધારિત પ્રમાણિક અને વાજબી વ્યક્તિની હોવી જોઈએ અને તે કેટલાક શંકાસ્પદ અને અસ્પષ્ટ કારણો પર આધારિત ન હોવી જોઈએ. જ્યારે, આ કિસ્સામાં, કારણો અસ્પષ્ટ છે અને કોઈ આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ હોવાનું જાહેર કરતા નથી અને વધુમાં, નોંધાયેલા કારણો સ્પષ્ટ કરે છે કે આ સ્વતંત્ર રીતે મગજનો ઉપયોગ કર્યા વિના ઉછીના લીધેલ સંતોષનો કિસ્સો છે. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે આ કિસ્સામાં, ફરીથી ખોલવું એ સંબંધિત આકારણી વર્ષના અંતથી ચાર વર્ષના સમયગાળાની બહાર છે અને અરજદાર તરફથી તેની આકારણી માટે જરૂરી તમામ ભૌતિક હકીકતો સંપૂર્ણ અને સાચી રીતે જાહેર કરવામાં કોઈ નિષ્ફળતા હોવા અંગે નોંધાયેલા કારણોમાં કોઈ ઉદ્દેખ પણ નથી.

૪.૧ ઉપરોક્ત રજૂઆતોનું વિસ્તરણ કરતા, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આવકનું કોઈ છટકી જવું નથી કારણ કે અરજદારે ખાતાવહીમાં તમામ ભૌતિક

હકીકતો જાહેર કરી હતી અને તેથી, મહેસૂલ માટે આકારણી ફરીથી ખોલવાની પરવાનગી નથી.

૪.૨ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ફરીથી ખોલવા માટેના કારણો નોંધતી વખતે આકારણી અધિકારીના ભાગે કોઈ સ્વતંત્ર રીતે મગજનો ઉપયોગ થયો નથી અને કારણો નોંધવા માટે માત્ર ઇન્વેસ્ટિગેશન વિંગ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી સામગ્રી પર આધાર રાખવો અસ્વીકાર્ય છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આકારણી અધિકારીએ મગજના યોગ્ય ઉપયોગ પર આકારણીમાંથી આવક કેવી રીતે છટકી ગઈ તે અંગે સ્વતંત્ર તારણ નોંધવું જોઈએ. જો કે, વર્તમાન કેસમાં, અગાઉની તપાસમાં એકત્ર કરાયેલા પુરાવાઓના આધારે આકારણી અધિકારી દ્વારા કોઈ પૂછપરછ કરવામાં આવી નથી. આકારણી ફરીથી ખોલવા માટે નોંધાયેલા કારણોનો સંદર્ભ આપતા, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે શ્રી પ્રદીપ બિરેવાર અને અરજદાર આકારણીકાર વચ્ચેના કોઈપણ વ્યવહારના સંદર્ભમાં કોઈ સ્વતંત્ર સહસંબંધ સ્થાપિત થયો નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે પ્રાપ્ત માહિતી અને આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ હોવાના અભિપ્રાયની રચના વચ્ચે કોઈ સંબંધ નથી અને નોંધાયેલા કારણો અરજદાર અને એસસીએન અથવા શ્રી પ્રદીપ બિરેવાર વચ્ચે કોઈ સંબંધ દર્શાવતા નથી અને જણાવ્યા મુજબના કારણો, મગજનો ઉપયોગ દર્શાવતા નથી કે તેઓ એમ પણ કહેતા નથી કે આકારણીમાંથી આવક કેવી રીતે છટકી ગઈ છે.

૪.૩ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી એફિડેવિટ-ઇન-રિપ્લાયમાં, સામાવાળા તેના દ્વારા નોંધાયેલા કારણોને પૂરક બનાવવાનો પ્રયાસ કરે છે, જે કાયદામાં અસ્વીકાર્ય છે. આવી રજૂઆતના સમર્થનમાં વિદ્વાન વકીલે હિન્દુસ્તાન લિવર લિમિટેડ વિ. આર.બી. વાડકર, આસિ. કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ સર્કલ, ૨૦૦૪ (૨૬૮) આઇટીઆર ૩૩૨ માં બોમ્બે હાઇકોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો, તે દરખાસ્ત માટે કે આકારણી અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા કારણોને એફિડેવિટ દાખલ કરીને અથવા મૌખિક રજૂઆતો કરીને પૂરક બનાવી શકાય નહીં, અન્યથા, ભૌતિક વિગતોમાં ખામી ધરાવતા કારણો, એફિડેવિટ અથવા આગળ ધપાવેલી મૌખિક રજૂઆતોના આધારે મેટર કોર્ટ સુધી પહોંચે ત્યાં સુધીમાં પૂરક બની જશે.

૪.૪ પ્રશાંત એસ. જોશી; દત્તારામ શ્રીધર ભોસલે વિ. ઇન્કમ ટેક્સ ઓફિસર; યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, ૨૦૧૦ (૩૨૪) આઇટીઆર ૧૫૪ માં બોમ્બે હાઇકોર્ટના અન્ય નિર્ણય પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે આકારણી અધિકારી દ્વારા આકારણી ફરીથી ખોલવા માટે નોંધવામાં આવતા કારણો એકમાત્ર એવા કારણો છે જેને ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે જ્યારે માન્યતાની રચના પર આક્ષેપ કરવામાં આવે છે. કારણોની નોંધણી ઉદ્દેશ્યલક્ષીને સત્તાના વ્યક્તિલક્ષી ઉપયોગથી અલગ પાડે છે. કારણો નોંધવાની

જરૂરિયાત સત્તાના મનસ્વી ઉપયોગ સામે અંકુશ છે. કારણ કે, તે નોંધાયેલા કારણોના આધારે છે અને માત્ર તે કારણો પર જ આકારણી ફરીથી ખોલતા હુકમની માન્યતા નક્કી કરવાની હોય છે. આકારણી ફરીથી ખોલતી વખતે નોંધાયેલા કારણોને, જવાબો અને એફિડેવિટમાં નવા આધારો ઘડીને, સમય અને ચાતુર્ય સાથે વધવા દઈ શકાય નહીં, જે આકારણી ફરીથી ખોલવાના કારણો નોંધવામાં આવ્યા ત્યારે વિચારવામાં આવ્યા ન હતા. તેથી, કાયદાનો સિદ્ધાંત સારી રીતે સ્થાપિત છે કે શું સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૭ ના અર્થમાં, માનવા માટે કારણ હતું કે આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે, તે આકારણી અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા કારણોના સંદર્ભમાં નક્કી કરવું જોઈએ અને જે કારણો નોંધવામાં આવ્યા છે તેને એફિડેવિટ દ્વારા પૂરક બનાવી શકાય નહીં.

૪.૫ ગુજરાત ફ્લોરોકેમિકલ્સ લિમિટેડ વિ. ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઈન્કમ ટેક્સ, ૨૦૦૯ (૩૧૯) આઈટીઆર ૨૮૨ માં આ કોર્ટના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં કોર્ટે નોંધ્યું હતું કે જો આકારણી અધિકારી પાસે માનવા માટે કારણ હોય કે આકારણીકારે તમામ ભૌતિક હકીકતો સંપૂર્ણ અને સાચી રીતે જાહેર કરી નથી, તો તે નોંધાયેલા કારણોમાં સ્પષ્ટપણે જણાવેલું હોવું જોઈએ, જે કરવામાં આવ્યું નથી. તેના બદલે, કોર્ટને જણાવ્યું કે અરજદારના વાંધાઓને નકારી કાઢતો તારીખ ૨૮.૦૮.૨૦૦૮ નો હુકમ, નોંધવામાં આવેલા કારણોને પૂરક બનાવવાનો પ્રયાસ કરે છે, જેથી ખામીઓ પૂરી શકાય, અને તેને

સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૭ ની જોગવાઈના ક્ષેત્ર અને વ્યાપમાં લાવવાનો પ્રયાસ કરે છે. કોર્ટે ઠરાવ્યું કે તારીખ ૨૮.૦૮.૨૦૦૮ નો હુકમ જણાવવામાં આવ્યા મુજબ નોંધાયેલા કારણોથી ઘણો આગળ ગયો, જે અસ્વીકાર્ય છે અને તેથી, કોર્ટ તેની સામગ્રીઓને ધ્યાનમાં લઈ શકે નહીં, જે નોંધાયેલા કારણોને પૂરક બનાવવાનો પ્રયાસ કરે છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૮ હેઠળ નોટિસ જારી કરવા માટે કારણો નોંધવાની આકારણી અધિકારીની વૈધાનિક ફરજ છે અને નોંધાયેલા કારણોને ત્યારબાદના હુકમ દ્વારા આગળ પૂરક અથવા સમજાવી શકાય નહીં જેથી કેસને સંપૂર્ણપણે અલગ સ્વરૂપ આપી શકાય.

૪.૬ પ્રિન્સિપાલ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ-૬ વિ. મીનાક્ષી ઓપરસીઝ (પી.) લિમિટેડ, [૨૦૧૭] ૮૨ ટેક્સમેન.કોમ ૩૦૦ (દિલ્હી) માં દિલ્હી હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

"૨૨. આઈટીએટી દ્વારા યોગ્ય રીતે દર્શાવ્યા મુજબ, 'માનવા માટેના કારણો' વાસ્તવમાં કારણો નથી પરંતુ માત્ર એક પછી એક તારણો છે. 'એકોમોડેશન એન્ટ્રી' શબ્દપ્રયોગનો ઉપયોગ આવા તારણ પર પહોંચવાના આધારને સમજાવ્યા વિના નિર્ધારિત માહિતીનું વર્ણન કરવા માટે થાય છે. નિવેદન કે સદર એન્ટ્રી આકારણીકારને તેના દ્વારા "હિસાબમાં ન લીધેલ રોકડ"

ચૂકવવાથી આપવામાં આવી હતી તે અન્ય તારણ છે જેનો આધાર જાહેર કરવામાં આવ્યો નથી. એકોમોડેશન એન્ટ્રી આપનાર કોણ છે તેનો ઉલ્લેખ નથી. તેને "જાણીતો એન્ટ્રી ઓપરેટર" કેવી રીતે કહી શકાય તે વધુ રહસ્યમય છે. સ્પષ્ટપણે આ તમામ તારણો માટેનો સ્રોત, એક પછી એક, ડીઆઈટી નો ઇન્વેસ્ટિગેશન રિપોર્ટ છે. વાચકને તેમાંથી તારણો કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય છે તે સમજવા માટે સક્ષમ કરવા તે રિપોર્ટમાંથી કંઈપણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું નથી.

૨૩. આમ, આકારણી અધિકારીને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવેલ માહિતી અને માન્યતાની રચના વચ્ચેની નિર્ણાયક કડી ગેરહાજર છે. કારણો સ્વયં સ્પષ્ટ હોવા જોઈએ, તેઓ પોતાની જાતે બોલતા હોવા જોઈએ. ભૌતિક સામગ્રી જે માન્યતાનો આધાર બનાવે છે કે આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે તે કારણોના વાંચન પરથી સ્પષ્ટ હોવી જોઈએ. સંપૂર્ણ સામગ્રી નિર્ધારિત કરવાની જરૂર નથી. જો કે, તેમાં કંઈક એવું હોવું જોઈએ જે માન્યતાની રચના માટે નિર્ણાયક હોય તેનો સંદર્ભ હોવો જોઈએ. અન્યથા કડી ગુમ થઈ જાય છે.

૨૪. કલમ ૧૪૭ હેઠળ આકારણી ફરીથી ખોલવી એ એક સક્ષમ સત્તા છે જેનો હળવાશથી ઉપયોગ થવો જોઈએ નહીં. તે ચોક્કસપણે આકસ્મિક રીતે અથવા યાંત્રિક રીતે લાગુ કરી શકાતી નથી. જોગવાઈનું હાર્દ આકારણી અધિકારી દ્વારા એ માન્યતાની રચના છે કે આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે. આ રીતે નોંધાયેલા કારણો અમુક ભૌતિક સામગ્રી પર આધારિત હોવા જોઈએ અને તે કારણો વાંચવા પરથી સ્પષ્ટ હોવું જોઈએ. તે પાછળથી પ્રદાન કરી શકાશે નહીં ક્યાં તો કાર્યવાહી દરમિયાન જ્યારે ફરીથી ખોલવા સામેના વાંધાઓ ધ્યાનમાં લેવામાં આવે અથવા તો તે પછી આવતી આકારણી કાર્યવાહી દરમિયાન પણ. સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૭ (૧) ના પ્રથમ ભાગની આ ન્યૂનતમ ફરજિયાત આવશ્યકતા છે.

સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૭ (૧) નો પ્રથમ ભાગ આકારણી અધિકારી પાસે "માનવા માટેના કારણો" હોવા જરૂરી બનાવે છે કે કરપાત્ર કોઈપણ આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે. આમ તે માનવા માટેના કારણોની રચના છે જે પરીક્ષણનો વિષય છે. અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારી હોવાના કારણે આકારણી અધિકારી પાસેથી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે તે ઉદ્દેશ્ય માપદંડ પર સ્વતંત્ર રીતે વ્યક્તિલક્ષી સંતોષ પર પહોંચે. જ્યારે ઇન્વેસ્ટિગેશન વિંગનો

રિપોર્ટ તે સામગ્રી બની શકે છે જેના આધારે તે માનવા માટેના કારણો બનાવે છે, આવા સંતોષ પર પહોંચવાની પ્રક્રિયા તપાસના રિપોર્ટનું માત્ર પુનરાવર્તન ન હોઈ શકે. માનવા માટેના કારણો નોંધવા અને શંકા કરવાના કારણો નહીં એ સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૭ હેઠળ અધિકારક્ષેત્ર ધારણ કરવા માટેની પૂર્વ-શરત છે. માનવા માટેના કારણો ભૌતિક સામગ્રી અને માન્યતાની રચના અથવા આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે તે માનવા માટેના કારણ વચ્ચેની કડી દર્શાવતા હોવા જોઈએ."

૪.૭ પ્રિન્સિપાલ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ વિ. આરએમજી પોલીવીનાઈલ (આઈ) લિમિટેડ, [૨૦૧૭] ૮૩ ટેક્સમેન.કોમ ૩૪૮ (દિલ્લી) માં દિલ્લી હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં કોર્ટે પ્રિન્સિપાલ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ-૬ વિ. મીનાક્ષી ઓવરસીઝ (પી.) લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં તેના અગાઉના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો.

૪.૮ નોંધાયેલા કારણોનો સંદર્ભ આપતા, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આકારણી અધિકારીને ઉપલબ્ધ માહિતી અને માન્યતાની રચના વચ્ચેની નિર્ણાયક કડી નોંધાયેલા કારણોમાં ગેરહાજર છે.

૪.૯ અરજદાર તરફે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ઉઠાવવામા આવેલી અન્ય દલીલ, જે બાબતના મૂળમાં જાય છે, તે એ છે કે આ એવો કેસ છે જ્યાં સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૩(૩) હેઠળ કોઈ મૂળ આકારણી નથી, પરંતુ, આકારણીકાર સેટલમેન્ટ કમિશન સમક્ષ ગયા છે, જેણે સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫ડી(૪) હેઠળ હુકમ પસાર કર્યો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫આઈ ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, સેટલમેન્ટ કમિશનનો હુકમ નિર્ણાયક છે અને સમાન આકારણી વર્ષ માટે આકારણીકારની બે આકારણી થઈ શકે નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે તેથી, એવા કિસ્સામાં આકારણી ફરીથી ખોલવી જ્યાં સેટલમેન્ટ કમિશને સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫ડી(૪) હેઠળ હુકમ પસાર કર્યો હોય, તે કાયદાની સત્તા વિના છે.

૪.૧૦ આવી રજૂઆતના સમર્થનમાં, વિદ્વાન વકીલે મંધાના ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિ. પ્રિન્સિપાલ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ સેન્ટ્રલ-૧, [૨૦૧૯] ૧૦૩ ટેક્સમેન.કોમ ૩૦૧ (બોમ્બે) માં બોમ્બે હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે સદર અધિનિયમ આકારણીકારના રિટર્નને બે ભાગમાં વિભાજિત કરવાની પરિકલ્પના કરતો નથી; એક સેટલમેન્ટ દ્વારા સેટલમેન્ટ કમિશન સમક્ષ વિચારણા માટે અને બીજો આકારણી અધિકારી અથવા એપેલેટ અથવા રિવિઝનલ સત્તાધિકારીના હાથમાં સામાન્ય આકારણી

માટે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો સેટલમેન્ટ માટેની અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે અને કેસ સેટલ થાય છે, તો પ્રશ્નવાળા આકારણી વર્ષો માટેની સંપૂર્ણ આકારણી સેટલ થઈ જશે.

૪.૧૧ ઓમેક્સ લિમિટેડ વિ. આસિસ્ટન્ટ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, [૨૦૧૨] ૨૫ ટેક્સમેન.કોમ ૧૮૦ (દિલ્હી) માં દિલ્હી હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે કાનૂનની જોગવાઈઓનું સુમેળભર્યું વાંચન દર્શાવે છે કે તે બે હુકમોના અસ્તિત્વની પૂર્વધારણા કરતું નથી, દરેક અલગ આવકવેરા સત્તાધિકારીના, સમાન આકારણી વર્ષ માટે આકારણીકારની કુલ આવક નક્કી કરતા. કોર્ટે ઠરાવ્યું કે જો મહેસૂલ વિભાગની દલીલ સ્વીકારવામાં આવે, તો સેટલમેન્ટના હુકમની અંતિમતા જ ખોરવાશે નહીં, પરંતુ તે સમાન આકારણી વર્ષ સંબંધિત અને સમાન આકારણીકાર સંબંધિત અલગ અલગ હુકમોને ઉભા રહેવાની મંજૂરી આપવામાં પણ પરિણમશે. કોર્ટે ગંભીર શંકા વ્યક્ત કરી કે શું આપું પરિણામ, જે કર વહીવટમાં અરાજકતા અને ગૂંચવણ ઊભી કરે તેવી શક્યતા છે, તેનો ઈશાદો હોઈ શકે. કોર્ટે ઠરાવ્યું કે સેટલમેન્ટ કમિશનનો હુકમ માત્ર છેતરપિંડી અને ગેરરજૂઆતના કિસ્સામાં જ ફરીથી ખોલી શકાય છે અને અન્ય કોઈ કિસ્સામાં નહીં. તેણે વધુમાં ઠરાવ્યું કે જો સેટલમેન્ટનો હુકમ આકારણી હુકમ છે અને સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫આઈ હેઠળ, તેની સાથે અંતિમતા જોડાયેલી છે, તો

એવી પરિસ્થિતિની કલ્પના કરવી મુશ્કેલ છે કે જ્યાં આકારણી અધિકારીને કોઈપણ કારણસર સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા કરવામાં આવેલી આવકની આકારણીને ફરીથી ખોલવાની સત્તા આપવામાં આવે. સેટલમેન્ટ કમિશનના હુકમની અંતિમતાને ખલેલ પહોંચાડી શકાય તેવો એકમાત્ર આધાર એ છે કે જ્યાં સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા જ પાછળથી એવું જાણવા મળે કે તેનો હુકમ છેતરપિંડી અથવા હકીકતોની ગેરરજૂઆત દ્વારા મેળવવામાં આવ્યો છે.

૪.૧૨ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આકારણી ફરીથી ખોલવી, તેથી, અધિકારક્ષેત્ર વિના છે અને તેથી, સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૮ હેઠળની વાદગ્રસ્ત નોટિસ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવા પાત્ર છે.

૫. અરજીનો સખત વિરોધ કરતા, સામાવાળા તરફે વિદ્વાન સિનિયર સ્ટેનિંગ કાઉન્સેલ શ્રીમતી મૌના ભટ્ટે આકારણી ફરીથી ખોલવા માટે નોંધાયેલા કારણો તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોરતા રજૂઆત કરી હતી કે તે સ્પષ્ટ છે અને આકારણી અધિકારીના ભાગે મગજનો યોગ્ય ઉપયોગ દર્શાવે છે.

૫.૧ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અરજદાર એવો કિસ્સો છે જ્યાં શ્રી શિરીષ ચંદ્રકાંત શાહ અને શ્રી પ્રદીપ બિરેવાર મારફતે એકોમોડેશન એન્ટ્રીઓનો લાભાર્થી છે અને આ એવો કેસ નથી કે જ્યાં આકારણી અધિકારીની

કાર્યવાહી અધિકારક્ષેત્ર વિનાની હોય. વિદ્વાન સિનિયર સ્ટેવિંગ કાઉન્સેલે વિકી રાજેશ ઝવેરી વિ. ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ અને ૧, ૨૦૧૭ (૩૯૬) આઈટીઆર ૨૬૫ માં આ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખીને રજૂઆત કરી હતી કે સમાન હકીકતોના સમૂહમાં, કોર્ટે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૮ હેઠળની નોટિસને પડકારતી અરજી ફગાવી દીધી હતી.

૫.૨ અરજદાર વતી ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલ કે આકારણી ફરીથી ખોલવી એ આધાર પર ખરાબ છે કે અગાઉ મામલો સેટલમેન્ટ કમિશન સુધી પહોંચ્યો હતો અને સેટલમેન્ટ કમિશને સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫ડી(જ) હેઠળ હુકમ પસાર કર્યો હતો અને તેથી, આકારણી અધિકારીને આકારણી ફરીથી ખોલવાનું કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી, તે બાબત સાથે કામ કરતા, વિદ્વાન સિનિયર સ્ટેવિંગ કાઉન્સેલે સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫આઈ ની જોગવાઈઓ તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોરતા રજૂઆત કરી હતી કે તે જોગવાઈ કરે છે કે સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫ડી ની પેટા-કલમ (જ) હેઠળ પસાર કરાયેલ સેટલમેન્ટ કમિશનનો હુકમ તેમાં જણાવેલ બાબતો માટે નિર્ણાયક રહેશે અને આવા હુકમ દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલ કોઈ પણ બાબત સદર અધિનિયમ હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહીમાં ફરીથી ખોલવામાં આવશે નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે તેથી, સેટલમેન્ટ કમિશનના હુકમમાં જણાવેલી બાબત નિર્ણાયક છે, જ્યારે આવક, જે વર્તમાન કેસમાં આકારણીમાંથી છટકી ગઈ

હોવાનું જણાવાયું છે, તે સેટલમેન્ટ કમિશન સમક્ષની બાબત ન હતી, અને તેથી, સેટલમેન્ટ કમિશનનો હુકમ એ બાબતોના સંબંધમાં નિર્ણાયક રહેશે નહીં કે જેના સંબંધમાં આકારણી અધિકારી દ્વારા આકારણી ફરીથી ખોલવાની માંગ કરવામાં આવી છે, કારણ કે સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા સદર મુદ્દા પર કોઈ વિચારણા કરવામાં આવી ન હતી. તેથી, આકારણી ફરીથી ખોલવી માન્ય અને કાયદેસર છે.

૫.૩ વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી ની પેટા-કલમ (૫) જોગવાઈ કરે છે કે સદર અધિનિયમની કલમ રજપડીએ ની જોગવાઈઓને આધીન, સેટલમેન્ટ કમિશન સમક્ષ રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવેલી સામગ્રી સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી ની પેટા-કલમ (૪) હેઠળ કોઈપણ હુકમ પસાર કરતા પહેલા સંબંધિત બેંચના સભ્યો દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે અને આવા હુકમ પસાર કરવાના સંબંધમાં, કલમ રજપડીની ની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે જે સામગ્રીના આધારે આકારણી અધિકારી આકારણી ફરીથી ખોલવા માંગે છે, તે સેટલમેન્ટ કમિશન સમક્ષ રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવી ન હતી અને તેથી, સેટલમેન્ટ કમિશન પાસે સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(૪) હેઠળ હુકમ પસાર કરતા પહેલા તેને ધ્યાનમાં લેવાની કોઈ તક ન હતી.

પ.૪ બ્રિજ લાલ અને અન્ય વિ. કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, જલંધર, ૨૦૧૦ (૩૨૮) આઈટીઆર ૪૭૭ માં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેનો સંદર્ભ પછીના તબક્કે આપવામાં આવશે.

પ.૫ ગુમા પરફ્યુમર્સ (પી) લિમિટેડ વિ. ઇન્કમ ટેક્સ સેટલમેન્ટ કમિશન અને અન્ય, ૨૦૧૨ (૩૪૮) આઈટીઆર ૮૬ માં દિલ્લી હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫આઈ જણાવે છે કે કલમ ૨૪૫ડી(૪) હેઠળ સેટલમેન્ટ કમિશનનો હુકમ તેમાં જણાવેલ બાબતો માટે નિર્ણાયક રહેશે અને અન્યથા જોગવાઈ કર્યા સિવાય સદર હુકમમાંની કોઈપણ બાબત કોઈપણ કાર્યવાહીમાં ફરીથી ખોલવામાં આવશે નહીં. તે પ્રકરણમાં "અન્યથા જોગવાઈ કર્યા સિવાય" શબ્દોનો ઉપયોગ બાબતોને ફરીથી ખોલવાનો સંદર્ભ આપે છે, જે નિર્ણાયક રીતે નક્કી કરવામાં આવી છે. સેટલમેન્ટ કમિશનના હુકમો સાથે જોડાયેલી નિર્ણાયકતા સેટલમેન્ટ કમિશનના હુકમોમાં જણાવેલ બાબતો સાથે સંબંધિત છે.

પ.૬ રાજીવ ચશવંત ભાલે વિ. ધ પ્રિન્સિપાલ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, (૨૦૧૮) ૪૦૧ આઈટીઆર ૪૦૮ માં બોમ્બે હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે સદર અધિનિયમની કલમ

રજપડી(જ) હેઠળ પસાર કરાયેલા આવા હુકમમાં જણાવેલ બાબતો માટે સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમની નિર્ણાયકતા છે, જ્યારે, આ કિસ્સામાં, જે બાબતોના સંદર્ભમાં આકારણી ફરીથી ખોલવાની માંગ કરવામાં આવી છે, તે સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા નક્કી કરવામાં આવી નથી અને તેથી, સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૭ હેઠળ આકારણી ફરીથી ખોલવા સામે કોઈ અવરોધ નથી.

૬. ઉપર નોંધેલ હકીકતો અને રજૂઆતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં, તે સ્પષ્ટ છે કે આ કિસ્સામાં, સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૭ હેઠળ આકારણી અધિકારી દ્વારા આકારણી ફરીથી ખોલવાની માન્યતા પર મુખ્યત્વે બે આધારો પર પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો છે. પ્રથમ, કે આ કિસ્સામાં, તપાસ હાથ ધરવામાં આવ્યા પછી અને અરજદાર સામે કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવ્યા પછી, અરજદારે સેટલમેન્ટ કમિશનનો સંપર્ક કર્યો હતો, જેણે સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(જ) હેઠળ હુકમ પસાર કર્યો હતો, જે અંતિમ અને નિર્ણાયક બની ગયો છે અને, તેથી, આકારણી અધિકારીને આકારણી ફરીથી ખોલવાનું કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી. બીજું, ગુણદોષ પર, નોંધાયેલા કારણો પર, આકારણી અધિકારી એ માન્યતા બનાવી શક્યા ન હોત કે કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે.

૭. જ્યાં સુધી પ્રથમ પ્રશ્નનો સંબંધ છે, સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપવો સુસંગત બની શકે છે. ઓમેક્સ લિમિટેડ વિ. આસિસ્ટન્ટ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ (ઉપર મુજબ) માં, દિલ્લી હાઈકોર્ટ એવા કેસ પર વિચાર કરી રહી હતી જ્યાં સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૮ હેઠળ નોટિસ જારી કરીને આકારણી ફરીથી ખોલવાની માંગ કરવામાં આવી હતી. કોર્ટે ઠરાવ્યું કે કાનૂનની જોગવાઈઓનું સુમેળભર્યું વાંચન દર્શાવે છે કે તે સમાન આકારણી વર્ષ માટે આકારણીકારની કુલ આવક નક્કી કરતા, દરેક અલગ આવકવેરા સત્તાધિકારીના, બે હુકમોના અસ્તિત્વની પૂર્વધારણા કરતું નથી. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જો મહેસૂલ વિભાગની દલીલ સ્વીકારવામાં આવે, તો સેટલમેન્ટના હુકમની અંતિમતા જ ખોરવાશે નહીં, પરંતુ તે સમાન આકારણી વર્ષ સંબંધિત અને સમાન આકારણીકાર સંબંધિત અલગ અલગ હુકમોને ઉભા રહેવાની મંજૂરી આપવામાં પણ પરિણમશે. કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે સેટલમેન્ટ કમિશનનો હુકમ માત્ર છેતરપિંડી અને ગેરરજૂઆતના કિસ્સામાં જ ફરીથી ખોલી શકાય છે અને અન્ય કોઈ કિસ્સામાં નહીં. તેણે વધુમાં ઠરાવ્યું કે જો સેટલમેન્ટનો હુકમ આકારણી હુકમ છે અને સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪પઆઈ હેઠળ, તેની સાથે અંતિમતા જોડાયેલી છે, તો એવી પરિસ્થિતિની કલ્પના કરવી મુશ્કેલ છે કે જ્યાં આકારણી અધિકારીને કોઈપણ કારણસર સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા કરવામાં આવેલી આવકની આકારણીને ફરીથી ખોલવાની સત્તા આપવામાં આવે. સેટલમેન્ટ કમિશનના

હુકમની અંતિમતાને ખલેલ પહોંચાડી શકાય તેવો એકમાત્ર આધાર એ છે કે જ્યાં સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા જ પાછળથી એવું જાણવા મળે કે તેનો હુકમ છેતરપિંડી અથવા હકીકતોની ગેરરજૂઆત દ્વારા મેળવવામાં આવ્યો છે. કોર્ટે સીઆઈટી વિ. શ્રીમતી દીક્ષા સિંઘ, [૨૦૧૧] ૨૦૧ ટેક્સમેન ૩૭૮ ના કેસમાં અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે કારણ કે ધારાસભાએ તેના ડહાપણમાં અમુક સંજોગોમાં કાર્યવાહી ફરીથી ખોલવા અને છેતરપિંડી અથવા ગેરરજૂઆતના કિસ્સામાં પરિસ્થિતિનો સામનો કરવા માટે સેટલમેન્ટ કમિશનને સત્તા આપી છે અને સેટલમેન્ટ કમિશનને આવી આકસ્મિકતાઓને પહોંચી વળવા માટે છોડી દીધું છે, તેથી એવું માની શકાય નહીં કે સેટલમેન્ટના હુકમની અંતિમતા અને નિર્ણાયકતા હોવા છતાં આકારણી અધિકારી અથવા અન્ય કોઈ આવકવેરા સત્તાધિકારીને સમાન નાણાકીય વર્ષ માટે કરની આકારણી કરવાનું અધિકારક્ષેત્ર હશે. વધુમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સંબંધિત સમયગાળા માટે આકારણીકારની આવકનું ટુકડે-ટુકડે નિર્ધારણ થઈ શકે નહીં, એક સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા અને બીજું આકારણી સત્તાધિકારી દ્વારા, અને અન્યથા ઠરાવવું એ સેટલમેન્ટ કમિશન સમક્ષ સેટલમેન્ટ માટે અરજી દાખલ કરવાના મૂળ ઉદ્દેશ્યને નિષ્ફળ બનાવશે. કોર્ટે વધુમાં અવલોકન કર્યું કે ત્યાં પ્રશ્ન એ હતો કે જ્યારે સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા કલમ ૨૪૫ડી(૪) હેઠળ હુકમ પસાર કરવામાં આવે ત્યારે સ્થિતિ શું હશે અને શું આવા હુકમને આકારણીકાર દ્વારા દાખલ કરાયેલા રિટર્નના સમગ્ર વ્યાપ અને તેમાં ઉઠાવવામાં

આવેલા મુદ્દાઓ સાથે વ્યવહાર કરતા હુકમ તરીકે અર્થઘટન કરી શકાય છે કે કેમ, અને ઠરાવ્યું કે કારણ કે કેસના સંબંધમાં આવકવેરા સત્તાધિકારીની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવાનું અને કાર્યો કરવાનું વિશિષ્ટ અધિકારક્ષેત્ર સેટલમેન્ટ કમિશન પાસે નિહિત છે, કલમ રજપડી(૧) હેઠળ હુકમ પસાર થયા પછી સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(૪) હેઠળ અંતિમ સેટલમેન્ટ હુકમ પસાર ન થાય ત્યાં સુધી, એવી પરિસ્થિતિને સમર્થન આપવું શક્ય નથી કે જ્યાં એમ કહી શકાય કે કપાત માટે આકારણીકારનો દાવો સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(૪) હેઠળ સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમનો વિષય ન હતો.

૭.૧ મંધાના ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિ. પ્રિન્સિપાલ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ સેન્ટ્રલ-૧ (ઉપર મુજબ) માં, બોમ્બે હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું કે સદર અધિનિયમની કલમ રજપએચ, રજપઆઈ અને રજપએફ સાથે વંચાણે લેતા કલમ રજપડી ની જોગવાઈઓ બિલકુલ સ્પષ્ટ કરે છે કે કેસ સંબંધિત આવકવેરા સત્તાધિકારી અથવા સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી શકે છે, પરંતુ બંને દ્વારા નહીં. કોર્ટે ઠરાવ્યું કે સદર અધિનિયમ આકારણીકારના કેસને લગતા માત્ર એક જ હુકમની કલ્પના કરે છે, તે ક્યાં તો સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા પસાર કરાયેલ સેટલમેન્ટનો હુકમ હોઈ શકે અથવા આકારણી અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલ આકારણી હુકમ હોઈ શકે, પરંતુ બંને નહીં. કોર્ટે સદર અધિનિયમના

પ્રકરણ XIX-A માં સમાવિષ્ટ સંબંધિત જોગવાઈઓનો વધુ સંદર્ભ આપ્યો અને નિષ્કર્ષ પર પહોંચી કે એકવાર સેટલમેન્ટ કમિશન સમક્ષ કેસના સેટલમેન્ટ માટે અરજી દાખલ કરવામાં આવે અને તેને સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી હેઠળ વિવિધ તબક્કાઓમાંથી પસાર થવા દેવામાં આવે, તો તે માત્ર સેટલમેન્ટ કમિશન છે જે આવા કેસને લગતો કોઈ હુકમ પસાર કરી શકે છે. તમામ તબક્કે, સદર અધિનિયમ એવા કેસનો સંદર્ભ આપે છે જેના માટે સેટલમેન્ટ માટેની અરજી દાખલ કરી શકાય છે, એવો કેસ જેને સેટલમેન્ટ કમિશન સેટલમેન્ટ માટે વિચારે છે, એવો કેસ જેને કમિશન ક્યાં તો સેટલ થવા દે છે અથવા તે રીતે સેટલ થવા દેતું નથી. કોર્ટે વધુમાં ઠરાવ્યું કે સદર અધિનિયમ આકારણીકારના રિટર્નને બે ભાગમાં વિભાજિત કરવાની પરિકલ્પના કરતો નથી, એક સેટલમેન્ટ દ્વારા સેટલમેન્ટ કમિશન સમક્ષ વિચારણા માટે અને બીજો આકારણી અધિકારી અથવા એપેલેટ અથવા રિવિઝનલ સત્તાધિકારીના હાથમાં સામાન્ય આકારણી માટે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો સેટલમેન્ટ માટેની અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે અને કેસ સેટલ થાય છે, તો પ્રશ્નવાળા આકારણી વર્ષો માટેની સંપૂર્ણ આકારણી સેટલ થઈ જશે.

૭.૨ રાજીવ ચશવંત ભાલે વિ. ધ પ્રિન્સિપાલ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (ઉપર મુજબ) માં, જેના પર સામાવાળા તરફે વિદ્વાન સિનિયર સ્ટેવિંગ કાઉન્સેલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, દલીલ એ હતી કે સેટલમેન્ટ

કમિશનના હુકમનું પાલન ન કરવાથી હુકમ પોતે જ, અંતિમ અથવા નિર્ણાયક બનતો નથી. સતત કસૂર પોતે હુકમની અંતિમતા અને નિર્ણાયકતાથી અલગ છે અને ન્યાયિક સત્તાધિકારીના હુકમની નિર્ણાયકતાને અસર કરી શકે નહીં. તે કેસમાં પ્રશ્ન એ હતો કે શું સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમ શરતી હુકમ હતો અને જો શરતો સંતોષાયેલી રહે, તો શું હુકમ અંતિમ અથવા નિર્ણાયક હોવાનું કહી શકાય? તેથી, આ નિર્ણય વર્તમાન કેસની હકીકતોને લાગુ પડશે નહીં.

૭.૩ બ્રિજ લાલ અને અન્ય વિ. કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, જલંધર (ઉપર મુજબ) માં, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:

"૧૮. પ્રકરણ XIX-A પર આવતા જે કેસોના સેટલમેન્ટ સાથે કામ કરે છે, એવું જણાવી શકાય કે "કેસ" શબ્દ કલમ ૨૪૫-એ(બી) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત છે. તે એક વિસ્તૃત વ્યાખ્યા છે. વ્યાખ્યા સ્પષ્ટ કરે છે કે સેટલમેન્ટ માટેની અરજી માત્ર ત્યારે જ જાળવવાપાત્ર રહેશે જ્યારે આકારણી અથવા પુનઃઆકારણી માટેની કોઈપણ કાર્યવાહી પડતર હોય અથવા આવી આકારણી અથવા પુનઃઆકારણી સંબંધિત અપીલ અથવા રિવિઝન આવકવેરા સત્તાધિકારી સમક્ષ પડતર હોય. કલમ ૨૪૫-સી(૧) હેઠળ, સેટલમેન્ટ માટેની આવી અરજી અરજદાર દ્વારા આવકની

સંપૂર્ણ અને સાચી જાહેરાત વિના, આવી અઘોષિત આવક જે રીતે મેળવવામાં આવી હતી અને અરજદારે તેની આવકનું રિટર્ન રજૂ કર્યું હતું અને આવી આવક પર ચૂકવવાપાત્ર વધારાનો કર નિર્દિષ્ટ રકમ કરતાં વધી જાય છે તે વિના જાળવવાપાત્ર રહેશે નહીં."

"૨૩. વર્ણનાત્મક રીતે, એવું કહી શકાય કે કાયદામાં આકારણી એ સેટલમેન્ટ દ્વારા આકારણીથી અલગ છે. જો કોઈ કલમ રજપ-આઈ સાથે કલમ રજપ-ડી(૬) વાંચે, તો તે સ્પષ્ટ થાય છે કે કલમ રજપ-ડી(૪) હેઠળ પસાર કરાયેલ સેટલમેન્ટનો દરેક હુકમ તેમાં સમાવિષ્ટ બાબતો તરીકે અંતિમ અને નિર્ણાયક રહેશે અને છેતરપિંડી અને ગેરરજૂઆતના કિસ્સા સિવાય તેને ફરીથી ખોલવામાં આવશે નહીં. કલમ રજપ-એફ(૧) હેઠળ, પ્રકરણ XIX-A હેઠળ સેટલમેન્ટ કમિશનને આપવામાં આવેલી સત્તાઓ ઉપરાંત, તેની પાસે એવી તમામ સત્તાઓ પણ હશે જે સદર અધિનિયમ હેઠળ આવકવેરા સત્તાધિકારી પાસે નિહિત છે. આ સંદર્ભમાં, જો કે, આપણે પ્રકરણ XIV હેઠળ "આકારણી માટેની પ્રક્રિયા" અને પ્રકરણ XIX-A હેઠળ "સેટલમેન્ટ માટેની પ્રક્રિયા" (જુઓ કલમ રજપ-ડી) વચ્ચેનો તફાવત ધ્યાનમાં રાખવાની જરૂર છે. કલમ રજપ-એફ(૪) હેઠળ, એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું

છે કે પ્રકરણ XIX-A માં કંઈપણ સદર અધિનિયમની અન્ય કોઈ જોગવાઈની કામગીરીને અસર કરશે નહીં જે અરજદારને સેટલમેન્ટ કમિશન સમક્ષની બાબતોના સંબંધમાં સ્વ-આકારણીના આધારે કર ચૂકવવાની જરૂરિયાત ઊભી કરે છે."

"રપ. અમારું વિગતવાર વિશ્લેષણ દર્શાવે છે કે જોકે પ્રકરણ XIX-A એ સ્વયં-સંપૂર્ણ સંહિતા છે, અઘોષિત આવકની ગણતરીની બાબતમાં કલમો રજપ-સી અને રજપ-ડી હેઠળ સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા અનુસરવામાં આવનાર પ્રક્રિયા; આવી આવક પર ચૂકવવાપાત્ર વધારાના આવકવેરાની વ્યાજ સહિત ગણતરીની બાબતમાં; આવકના રિટર્નમાં પરત આવેલી આવકની રકમ દર્શાવતી સેટલમેન્ટ અરજી દાખલ કરવી અને અઘોષિત આવક પર ચૂકવવાપાત્ર વધારાના આવકવેરાને કુલ આવક તરીકે એકત્રિત કરવામાં આવે તે દર્શાવે છે કે પ્રકરણ XIX-A કુલ આવકનું નિર્માણ કરવા માટે આવકોના એકત્રીકરણનો નિર્દેશ કરે છે જે દર્શાવે છે કે પ્રકરણ XIX-A હેઠળની વિશેષ પ્રક્રિયામાં કુલ આવકની ગણતરી કરવાની ઈન-બિલ્ટ મિકેનિઝમ છે જે આકારણી (કુલ આવકની ગણતરી) સિવાય બીજું કંઈ નથી."

"૨૬. વિગતે કહીએ તો, કલમ ૨૪૫-સી(૧-બી) હેઠળ, જો અરજદારે તેની કુલ આવકના સંદર્ભમાં રિટર્ન રજૂ કર્યું હોય, તો પરત કરવામાં આવેલી કુલ આવક અને સેટલમેન્ટ અરજીમાં જાહેર કરવામાં આવેલી આવકના સરવાળા પર કરની ગણતરી કરવામાં આવશે જાણે કે આવો સરવાળો કુલ આવક હોય. સદર અધિનિયમ હેઠળ, સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર ગણતરી કરાયેલ કુલ આવક પર કર ચૂકવવાપાત્ર છે. આમ, કલમ ૧૪૩(૩) ની જોગવાઈને કલમ ૨૪૫-સી માં સામેલ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. જ્યારે સંસદ "જાણે કે આવો સરવાળો કુલ આવક હોય" શબ્દોનો ઉપયોગ કરે છે, ત્યારે તે પૂર્વધારણા કરે છે કે વિશેષ પ્રક્રિયા હેઠળ પરત કરવામાં આવેલી આવક વત્તા જાહેર કરવામાં આવેલી આવકના એકત્રીકરણથી કુલ આવકની ગણતરી થશે જે અઘોષિત આવક પર કર લાદવાનો આધાર છે જે "આકારણી" સિવાય બીજું કંઈ નથી. તેવી જ રીતે, કલમ ૨૪૫-સી(૧-સી) કલમ ૨૪૫-સી(૧-બી) ની શરતોમાં ગણતરી કરાયેલ કુલ આવકમાંથી કપાતની જોગવાઈ કરે છે."

"૩૦. હવે, કલમ ૨૪૫-સી(૧) એ આકારણીકાર દ્વારા તેની અઘોષિત આવકની સ્વૈચ્છિક જાહેરાત છે. કલમ ૨૪૫-સી(૧)

હેઠળ, આકારણીકારે તેની સેટલમેન્ટ અરજીમાં આવી અઘોષિત આવક પર તેના દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર કરની વધારાની રકમનો ઉલ્લેખ કરવાનો હોય છે. પ્રોવિઝો (એ) હેઠળ, સેટલમેન્ટ માટેની અરજી ત્યાં સુધી સ્વીકારવામાં આવશે નહીં જ્યાં સુધી આકારણીકારે આવકનું રિટર્ન રજૂ ન કર્યું હોય જે તેણે તેની આવકની હદ સુધી સદર અધિનિયમ હેઠળ ફાઈલ કરવાનું જરૂરી હતું. પ્રોવિઝો (બી) હેઠળ, આકારણીકારે ચૂકવવાપાત્ર કરની વધારાની રકમ જાહેર કરવાની હોય છે. આમ, કલમ રજપ-સી(૧) ના બે પ્રોવિઝો દર્શાવે છે કે પ્રકરણ XIX-A, જે સેટલમેન્ટ દ્વારા આકારણી માટે વિશેષ પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરે છે, તે કરના આકારણી-પૂર્વ એકત્રીકરણની કલ્પના કરે છે."

"૩૧. સેટલમેન્ટ અરજી દાખલ થવાથી અને કલમ રજપ-ડી(૧) હેઠળ આવી અરજીને આગળ વધવા દેવામાં આવ્યા પછી, કલમ ૧૪૩(૧) હેઠળની જાણ, કલમો ૧૪૩(૩)/૧૪૪ હેઠળની નિયમિત આકારણી અને કલમ ૧૪૭ હેઠળની પુનઃઆકારણી અસ્તિત્વ ગુમાવે છે કારણ કે કલમો રજપ-સી(૧-એ) અને (૧-બી) હેઠળ માત્ર આકારણી અધિકારી સમક્ષ આવકના રિટર્નમાં જાહેર કરવામાં આવેલી આવક જ રિટર્નમાં જાહેર ન

કરાયેલ આવકની રકમને સેટલ કરવા માટે સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા વિચારણા માટે બચે છે."

"૩૭. ઉપર ઠરાવ્યા મુજબ, કલમ ૨૪૫-સી(૧) ને કલમ ૨૪૫-સી(૧-બી)(ii) અને કલમ ૨૪૫-સી(૧-સી)(બી) સાથે વંચાણે લેતા, ચૂકવવાપાત્ર આવકવેરાની વધારાની રકમ પરત કરવામાં આવેલી કુલ આવક અને સેટલમેન્ટ અરજીમાં જાહેર કરવામાં આવેલી આવકના સરવાળા પર ગણતરી કરવાની હોય છે જાણે કે આવો સરવાળો કુલ આવક હોય. આમ, સદર કલમોની યોજના કુલ આવકની ગણતરી પર આધારિત છે અને તે અર્થમાં અમે જણાવ્યું છે કે સેટલમેન્ટ માટેની આવી અરજી આવકના રિટર્ન સમાન છે. સદર જોગવાઈ "કુલ આવક" સાથે કામ કરે છે. આમ, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, કલમો ૨૩૪-એ, બી અને સી સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા પસાર કરાયેલ કલમ ૨૪૫-ડી(૧) હુકમના તબક્કા સુધી લાગુ પડે છે. જો કે, સંસદે સેટલમેન્ટ માટેની અરજીની તારીખથી આગળ વ્યાજ ચૂકવવાની જોગવાઈઓ અને જવાબદારી લંબાવી નથી. ફાઈનાન્સ એક્ટ ૨૦૦૭ પછી પણ આ જ સ્થિતિ છે."

"૩૯. વધુમાં, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, સદર અધિનિયમ હેઠળ, કાયદામાં આકારણી [નિયમિત આકારણી અથવા કલમ ૧૪૩(૧) હેઠળ આકારણી] અને પ્રકરણ XIX-A હેઠળ સેટલમેન્ટ દ્વારા આકારણી વચ્ચે તફાવત છે. કલમ ૨૪૫-ડી(૪) હેઠળનો હુકમ નિયમિત આકારણીનો હુકમ નથી. તે કલમ ૧૪૩(૧) અથવા કલમ ૧૪૩(૩) અથવા કલમ ૧૪૪ હેઠળનો હુકમ પણ નથી. કલમો ૧૩૯ થી ૧૫૮ હેઠળ, આકારણીની પ્રક્રિયામાં કલમ ૧૩૯ હેઠળ અથવા કલમ ૧૪૨ હેઠળ રિટર્ન ફાઈલ કરવું; કલમો ૧૪૨ અને ૧૪૩ હેઠળ આકારણી અધિકારી દ્વારા તપાસ અને કલમ ૧૪૩(૩) હેઠળ અથવા કલમ ૧૪૪ હેઠળ આકારણી અધિકારી દ્વારા આકારણીનો હુકમ કરવો અને આકારણી હુકમના આધારે કલમ ૧૫૬ હેઠળ માંગણીની નોટિસ જારી કરવાનો સમાવેશ થાય છે. આકારણીનો હુકમ કરવો એ આકારણી પ્રક્રિયાનો અભિન્ન ભાગ છે. પ્રકરણ XIX-A હેઠળની કાર્યવાહીના કિસ્સામાં આવા કોઈ પગલાં અનુસરવાની જરૂર નથી. સદર પ્રકરણ માત્ર સેટલમેન્ટ/લવાદની પ્રક્રિયા દ્વારા અઘોષિત આવકના સંદર્ભમાં નક્કી કરાયેલ કરપાત્રતાની કલ્પના કરે છે. આમ, કલમો ૧૪૩(૧), ૧૪૩(૩) અને ૧૪૪ હેઠળના હુકમોનું

સ્વરૂપ કલમ ૨૪૫-ડી(૪) હેઠળના સેટલમેન્ટ કમિશનના હુકમોથી અલગ છે.

૪૦. સીઆઈટી વિ. અંજુમ એમ.એચ. ઘાસવાલા માં પણ આ કોર્ટ દ્વારા એવું કોઈ તારણ નથી કે કલમ ૨૪૫-ડી(૪) હેઠળ સેટલમેન્ટ કમિશનનો હુકમ કલમ ૧૪૩(૩) હેઠળ અથવા કલમ ૧૪૪ હેઠળ આકારણીનો હુકમ છે. ઘાસવાલા કેસમાં આ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરાયેલ એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે કલમ ૨૩૪-બી હેઠળનું વ્યાજ ફરજિયાત પ્રકૃતિનું છે અને તેથી, સેટલમેન્ટ કમિશન પાસે તેને માફ કરવાનો કોઈ અધિકાર ન હતો."

"૪૧. XXXXXX એકવાર કેસ દાખલ થઈ જાય પછી, સેટલમેન્ટ કમિશન પાસે આવકવેરા સત્તાધિકારીની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવાનું વિશિષ્ટ અધિકારક્ષેત્ર રહેશે."

"૪૨. કલમ ૨૪૫-ડી(૪) હેઠળ સેટલમેન્ટ કમિશનનો હુકમ કલમ ૨૪૫-આઈ હેઠળ અંતિમ અને નિર્ણાયક રહેશે જે બે લાયકાતોને આધીન રહેશે જેના હેઠળ તેને પાછો ખેંચી શકાય છે એટલે કે છેતરપિંડી અને ગેરરજૂઆત પરંતુ અહીં પણ એ નોંધવું

મહત્વપૂર્ણ છે કે કલમ ૨૪૫-ડી(૭) હેઠળ જ્યાં છેતરપિંડી અને ગેરરજૂઆતના કારણે સેટલમેન્ટ રદબાતલ બને છે ત્યાં સેટલમેન્ટ દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી બાબતોના સંદર્ભમાં કાર્યવાહી તે તબક્કાથી પુનર્જીવિત થઈ હોવાનું માનવામાં આવશે જે તબક્કે સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા અરજીને આગળ વધવા દેવામાં આવી હતી."

૭.૪ આમ, બ્રિજ લાલ વિ. કમિશનર ઓફ ઈન્કમ ટેક્સ, જલંધર (ઉપર મુજબ) માં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે સદર અધિનિયમ હેઠળ, કાયદામાં આકારણી [નિયમિત આકારણી અથવા કલમ ૧૪૩(૧) હેઠળ આકારણી] અને પ્રકરણ XIX-A હેઠળ સેટલમેન્ટ દ્વારા આકારણી વચ્ચે તફાવત છે. કલમ ૨૪૫ડી(૪) હેઠળનો હુકમ નિયમિત આકારણીનો હુકમ નથી. તે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૩(૧) અથવા કલમ ૧૪૩(૩) અથવા કલમ ૧૪૪ હેઠળનો હુકમ પણ નથી. કલમો ૧૩૯ થી ૧૫૮ હેઠળ, આકારણીની પ્રક્રિયામાં સદર અધિનિયમની કલમો ૧૩૯ અથવા ૧૪૨ હેઠળ રિટર્ન ફાઈલ કરવું; કલમો ૧૪૨ અને ૧૪૩ હેઠળ આકારણી અધિકારી દ્વારા તપાસ અને કલમો ૧૪૩(૩) અથવા ૧૪૪ હેઠળ આકારણી અધિકારી દ્વારા આકારણીનો હુકમ કરવો અને આકારણી હુકમના આધારે કલમ ૧૫૬ હેઠળ માંગણીની નોટિસ જારી કરવાનો સમાવેશ થાય છે. આકારણીનો હુકમ કરવો એ આકારણી પ્રક્રિયાનો અભિન્ન

ભાગ છે. પ્રકરણ XIX-A હેઠળની કાર્યવાહીના કિસ્સામાં આવા કોઈ પગલાં અનુસરવાની જરૂર નથી. સદર પ્રકરણ માત્ર સેટલમેન્ટ/લવાદની પ્રક્રિયા દ્વારા અધોષિત આવકના સંદર્ભમાં નક્કી કરાયેલ કરપાત્રતાની કલ્પના કરે છે. આમ, કલમો ૧૪૩(૧), ૧૪૩(૩) અને ૧૪૪ હેઠળના હુકમોનું સ્વરૂપ સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫ડી(૪) હેઠળના સેટલમેન્ટ કમિશનના હુકમોથી અલગ છે.

૭.૫ વધુમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં ઠરાવ્યું છે કે સદર કલમની યોજના કુલ આવકની ગણતરી પર આધારિત છે અને તે અર્થમાં તેણે જણાવ્યું છે કે સેટલમેન્ટ માટેની આવી અરજી આવકના રિટર્ન સમાન છે. સદર જોગવાઈ 'કુલ આવક' સાથે કામ કરે છે. તેથી, જ્યારે કલમ ૨૪૫સી કુલ આવક સાથે કામ કરે છે, ત્યારે કુલ આવકના ક્ષેત્રમાં આવતી તમામ બાબતો એકવાર સેટલમેન્ટ કમિશન કેસ સેટલ કરે અને સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫ડી(૪) હેઠળ હુકમ પસાર કરે એટલે પૂર્ણ થઈ જાય. સેટલમેન્ટ કમિશનનો હુકમ બે લાયકાતો, એટલે કે છેતરપિંડી અથવા ગેરરજૂઆતને આધીન અંતિમ અને નિર્ણાયક રહેશે. વધુમાં, જ્યારે સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫ડી(૭) હેઠળ સેટલમેન્ટ રદબાતલ બને છે, ત્યારે સેટલમેન્ટ દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી બાબતો તે તબક્કાથી પુનર્જીવિત થઈ હોવાનું માનવામાં આવશે જે તબક્કે સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા અરજીને આગળ વધવા દેવામાં આવી હતી.

૭.૬ સદર અધિનિયમની કલમ રજપ-આઈ, જે "સેટલમેન્ટનો હુકમ નિર્ણાયક રહેશે" એવું મથાળું ધરાવે છે, તે પૂર્વધારણા કરે છે કે કલમ રજપડી ની પેટા-કલમ (જ) હેઠળ પસાર કરાયેલ સેટલમેન્ટનો દરેક હુકમ તેમાં જણાવેલ બાબતો માટે નિર્ણાયક રહેશે અને આવા હુકમ દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલ કોઈપણ બાબત, તે પ્રકરણમાં અન્યથા જોગવાઈ કર્યા સિવાય, સદર અધિનિયમ હેઠળ અથવા તે સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈપણ કાયદા હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહીમાં ફરીથી ખોલવામાં આવશે નહીં.

૭.૭ સદર અધિનિયમની કલમ રજપસી હેઠળની અરજી આવકના રિટર્ન સમાન છે, જેમાં આકારણીકારે તેની આવકની સંપૂર્ણ અને સાચી જાહેરાત કરવી જરૂરી છે અને સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(જ) હેઠળનો હુકમ આકારણી હુકમના સ્વરૂપમાં છે. તેથી, જે આકારણી વર્ષના સંબંધમાં સેટલમેન્ટ કમિશને સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(જ) હેઠળ હુકમ પસાર કર્યો છે તે આકારણી વર્ષ માટે આકારણીકારની કુલ આવકની આકારણી પૂર્ણ થાય છે અને સદર અધિનિયમની કલમ રજપઆઈ ની શરતોમાં, આવો હુકમ તેમાં જણાવેલ બાબતો માટે નિર્ણાયક રહેશે અને આવા હુકમ દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલ કોઈપણ બાબત, પ્રકરણ XIX-A માં અન્યથા જોગવાઈ કર્યા સિવાય, સદર અધિનિયમ હેઠળ અથવા તે સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈપણ કાયદા

હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહીમાં ફરીથી ખોલવામાં આવશે નહીં. તેથી, એકવાર સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(જ) હેઠળ હુકમ પસાર કરવામાં આવે, તે સામેલ આકારણી વર્ષ સુધી નિર્ણાયક છે. જ્યારે કલમ આવા હુકમ દ્વારા આવરી લેવામાં ન આવતી બાબતોનો સંદર્ભ આપે છે, ત્યારે તે આકારણી હેઠળ આવરી લેવામાં આવતી બાબતો સિવાયની બાબતોનો સંદર્ભ આપે છે, એટલે કે તે આકારણી વર્ષ માટે આકારણીકારની કુલ આવકના નિર્ધારણ સિવાયની. તે જ આકારણી વર્ષના સંબંધમાં એવી બાબતો હોઈ શકે છે જે આકારણીકારની કુલ આવકના નિર્ધારણને સ્પર્શતી નથી, જેમ કે એડવાન્સ ટેક્સ ન ચૂકવવો અથવા તે જેવી, જેનો તે આકારણી વર્ષ માટે કુલ આવકના નિર્ધારણ સાથે કોઈ સીધો સંબંધ નથી, જે સેટલમેન્ટ કમિશનના હુકમ દ્વારા પૂર્ણ થશે નહીં. જો કે, જ્યારે સદર અધિનિયમની કલમ રજપસી આકારણીકાર પાસે તે સમયગાળા માટે તેની આવકની સંપૂર્ણ અને સાચી જાહેરાત કરવાની માંગ કરે છે જેના સંબંધમાં તેણે આવી અરજી કરી છે, ત્યારે સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(જ) હેઠળનો હુકમ તે આકારણી વર્ષ માટે આકારણીકારની કુલ આવકના નિર્ધારણ સાથે સંબંધિત હશે અને આવો હુકમ નિર્ણાયક છે અને તે પ્રકરણમાં પૂરી પાડવામાં આવેલી જોગવાઈઓ સિવાય ફરીથી ખોલી શકાશે નહીં.

૭.૮ કાર્યવાહી કેવી રીતે ફરીથી ખોલી શકાય તે સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(ક) હેઠળ પ્રદાન કરવામાં આવ્યું છે, જે કહે છે કે સદર

અધિનિયમની કલમ રજપડી(૪) હેઠળ પસાર કરાયેલ દરેક હુકમ સેટલમેન્ટની શરતો પ્રદાન કરશે, જેમાં કર, દંડ અથવા વ્યાજ દ્વારા કોઈપણ માંગણી, સેટલમેન્ટ હેઠળ બાકી કોઈપણ રકમ ચૂકવવાની રીત અને સેટલમેન્ટને અસરકારક બનાવવા માટેની અન્ય તમામ બાબતોનો સમાવેશ થાય છે અને તે એ પણ પ્રદાન કરશે કે જો સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા પાછળથી એવું જાણવા મળે કે તે છેતરપિંડી અથવા હકીકતોની ગેરરજૂઆત દ્વારા મેળવવામાં આવ્યું છે તો સેટલમેન્ટ રદબાતલ થશે. તેથી, સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી હેઠળ કરવામાં આવેલ સેટલમેન્ટનો હુકમ જે એકમાત્ર આધાર પર ફરીથી ખોલી શકાય છે તે એ છે કે જો સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા પાછળથી એવું જાણવા મળે કે સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(૪) હેઠળનો હુકમ છેતરપિંડી અથવા હકીકતોની ગેરરજૂઆત દ્વારા મેળવવામાં આવ્યો હતો. તેથી, એકવાર સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી હેઠળ હુકમ પસાર કરવામાં આવે, તે વર્ષ માટેની આકારણી પૂર્ણ થાય છે અને આકારણી અધિકારી પાસે ત્યારબાદ આકારણી ફરીથી ખોલવાનું કોઈ અધિકારક્ષેત્ર રહેતું નથી.

૭.૯ આ કોર્ટ મંધાના ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિ. પ્રિન્સિપાલ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં બોમ્બે હાઈકોર્ટ અને ઓમેક્સ લિમિટેડ વિ. ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં દિલ્લી હાઈકોર્ટના મંતવ્ય સાથે સંમત છે જેમાં, કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે સદર

અધિનિયમના પ્રકરણ XIX-A ની જોગવાઈઓ બિલકુલ સ્પષ્ટ કરે છે કે કેસ સંબંધિત આવકવેરા સત્તાધિકારી અથવા સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી શકે છે અને બંને દ્વારા નહીં. સદર અધિનિયમ આકારણીકારના રિટર્નને બે ભાગમાં વિભાજિત કરવાની પરિકલ્પના કરતો નથી, એક સેટલમેન્ટ દ્વારા સેટલમેન્ટ કમિશન સમક્ષ વિચારણા માટે અને બીજો આકારણી અધિકારી અથવા એપેલેટ અથવા રિવિઝનલ સત્તાધિકારીના હાથમાં સામાન્ય આકારણી માટે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો સેટલમેન્ટ માટેની અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે અને કેસ સેટલ થાય છે, તો પ્રશ્નવાળા આકારણી વર્ષ માટેની સંપૂર્ણ આકારણી સેટલ થઈ જશે. કોર્ટે ઠરાવ્યું કે સદર અધિનિયમ સમાન આકારણીકાર સંબંધિત સમાન આકારણી વર્ષ માટે સમાંતર કાર્યવાહીની કલ્પના કરતો નથી.

૭.૧૦ ઉપરોક્ત ચર્ચાનો સારાંશ એ છે કે એકવાર સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫ડી(જ) હેઠળ હુકમ કરવામાં આવે, તે આકારણી વર્ષ માટેની આકારણીના સંબંધમાં નિર્ણાયક અને અંતિમ છે જેના સંબંધમાં આવો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અને આકારણી અધિકારી પાસે સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫ડી(જ) હેઠળ કરાયેલી આકારણીને ફરીથી ખોલવા માટે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૭ હેઠળ કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી. જો કે, તેનો અર્થ એ નથી કે જો પાછળના તબક્કે એવું ધ્યાનમાં આવે કે

આકારણીકારે સેટલમેન્ટ કમિશન સમક્ષ તેની વાસ્તવિક આવક છુપાવી હતી તો મહેસૂલ વિભાગ ઉપાય વિના છે. સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી ની પેટા-કલમ (૬) ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(૪) હેઠળ સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા કરવામાં આવેલ હુકમ સેટલમેન્ટની શરતો પ્રદાન કરશે, જે અન્ય બાબતોની સાથે એ પ્રદાન કરશે કે જો સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા પાછળથી એવું જાણવા મળે કે તે છેતરપિંડી અથવા ગેરરજૂઆત દ્વારા મેળવવામાં આવ્યું છે તો સેટલમેન્ટ રદબાતલ થશે. સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(૭) પ્રદાન કરે છે કે જ્યાં કલમ રજપડી ની પેટા-કલમ (૬) માં પ્રદાન કર્યા મુજબ સેટલમેન્ટ રદબાતલ બને છે, ત્યારે સેટલમેન્ટ દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી બાબતોના સંદર્ભમાં કાર્યવાહી તે તબક્કાથી પુનર્જીવિત થઈ હોવાનું માનવામાં આવશે જે તબક્કે સેટલમેન્ટ કમિશન દ્વારા અરજીને આગળ વધવા દેવામાં આવી હતી. તેથી, ઉપાય સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૭ હેઠળ નથી, પરંતુ સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(૭) સાથે વંચાણે લેતા કલમ રજપડી(૬) હેઠળ છે.

૭.૧૧ વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, કારણ કે સેટલમેન્ટ કમિશને સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી(૪) હેઠળ તે આકારણી વર્ષના સંબંધમાં હુકમ પસાર કર્યો છે જેના સંબંધમાં આકારણી ફરીથી ખોલવાની માંગ કરવામાં આવી છે, આકારણી અધિકારી પાસે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૭ ની જોગવાઈઓ

લાગુ કરવાનું અને નિર્ણાયક બની ગયેલી આકારણીને ફરીથી ખોલવાનું કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી. આવી પૂર્ણ થયેલી આકારણી માત્ર છેતરપિંડી અથવા હકીકતોની ગેરરજૂઆતના કિસ્સામાં જ ફરીથી ખોલી શકાય છે, જેની સદર અધિનિયમની કલમ રજપડી ની પેટા-કલમ (૬) હેઠળ કલ્પના કરવામાં આવી છે. આકારણી અધિકારી દ્વારા સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૮ હેઠળ વાદગ્રસ્ત નોટિસ જારી કરીને સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૭ હેઠળ અધિકારક્ષેત્ર ધારણ કર્યું, તેથી, અમાન્ય છે અને કાયદાની સત્તા વિના છે.

૮. બીજા પ્રશ્ન પર આવતા, એટલે કે, શું નોંધાયેલા કારણો પર, આકારણી અધિકારી એ માન્યતા બનાવી શક્યા હોત કે કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે, આકારણી ફરીથી ખોલવા માટે આકારણી અધિકારી દ્વારા નોંધવામાં આવેલા કારણોનો સંક્ષિપ્તમાં સંદર્ભ આપવો જરૂરી રહેશે. નોંધાયેલા કારણોનું અવલોકન દર્શાવે છે કે આકારણી અધિકારીએ નોંધ્યું છે કે ૦૯.૦૪.૨૦૧૩ ના રોજ એસસીએસ ના ઓફિસ પરિસરમાં તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી જેમાં કમ્પ્યુટર બેકઅપના રૂપમાં તે ઓફિસના કમ્પ્યુટર (રાજેન કમ્પ્યુટર) માંથી એક્સેલ ફાઈલ "ac.1.xls" માં એમએસ એક્સેલ શીટ "pradeep abad" મળી આવી હતી અને જપ્ત કરવામાં આવી હતી. આ મુજબ: (i) શિરીષ ચંદ્રકાંત શાહના કેસમાં તપાસ દરમિયાન મળેલા પુરાવા, અને (ii) એપ્રાઈઝલ રિપોર્ટ, તે જોવામાં આવે છે કે શ્રી પ્રદીપ બિરેવારએ

અમદાવાદ સ્થિત લાભાર્થીઓ માટે એન્ટ્રીઓની સુવિધા આપી હતી. બાર્ટર ગ્રુપમાં તપાસની સાથે, શ્રી પ્રદીપ બિરેવાર અને કેટલાક મુખ્ય લાભાર્થીઓ, જેમણે તેમના મારફતે એકોમોડેશન એન્ટ્રીઓનો લાભ લીધો હતો, તેમની પણ તપાસ/સર્વે કરવામાં આવ્યો હતો. એસસીએસ ની તપાસમાં જપ્ત કરાયેલા પુરાવાઓ મુજબ, શ્રી પ્રદીપ બિરેવારએ એસસીએસ ને ૭૦ કરોડ રૂપિયાની રોકડ ચુકવણી કરી હતી. આ રોકડ ચુકવણીઓ શ્રી ગણેશ સ્પિનર્સ લિમિટેડ અને પ્રણેતા ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડની સ્કિપમાં બોગસ એલટીસીજી/ખોટ એન્ટ્રીઓ ગોઠવવા માટે કરવામાં આવી હતી. એપ્રાઇઝલ રિપોર્ટમાં, ડીડીઆઇટી એ બોગસ એલટીસીજી ગોઠવવા માટે એસસીએસ ની કાર્યપદ્ધતિની વિગતવાર ચર્ચા કરી છે.

૮.૧ નોંધાયેલા કારણોમાં, આકારણી અધિકારીએ પછી એપ્રાઇઝલ રિપોર્ટની સામગ્રીઓનો સંદર્ભ આપ્યો છે જેમાં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે તે લાભાર્થીઓને બોગસ એલટીસીજી એન્ટ્રીઓ કરવામાં આવી હતી જેમને 'pradeep abad' શીટમાં 'PHY' તરીકે નોંધાયેલ કન્વર્ટિબલ શેર્સના ખાનગી પ્લેસમેન્ટ દ્વારા શેર ફાળવવામાં આવ્યા હતા. 'PHY' એ વ્યવહારોનો સંદર્ભ આપે છે જ્યાં એસજીએસએલ (ગણેશ) ના શેર લાભાર્થી ગ્રાહકો દ્વારા ભૌતિક પ્રમાણપત્ર સ્વરૂપમાં મેળવવામાં આવ્યા છે. આમ, આ કિસ્સામાં, એક્સચેન્જ દ્વારા શેર ખરીદવામાં આવતા નથી. નોંધાયેલી એન્ટ્રીઓનું અવલોકન દર્શાવે છે

કે આકારણીકારે આકારણી વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ માં ૩,૬૨,૦૦૦ શેર માટે રૂ. ૬૮,૩૩,૪૬૦/- ની ચુકવણી મેળવી છે, જે સાચો વેચાણ અવેજ નથી, પરંતુ માત્ર એકોમોડેશન એન્ટ્રીઓ છે.

૮.૨ આમ, નોંધાયેલા કારણો પરથી, એવું ઉભરી આવે છે કે જે સામગ્રીએ કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે તેવી માન્યતાની રચના માટેનો આધાર બનાવ્યો છે તે એસસીએસ ના કેસમાં તપાસ દરમિયાન મળેલ પુરાવા અને એપ્રાઇઝલ રિપોર્ટ છે. બાર્ટર ગ્રુપ અને શ્રી પ્રદીપ બિરેવારના કેસમાં તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી. એકોમોડેશન એન્ટ્રીઓના મુખ્ય લાભાર્થીઓના કિસ્સામાં પણ તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી, જેમાંના એક એસસીએસ [શિરીષ ચંદ્રકાંત શાહ] છે. રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી દર્શાવે છે કે શ્રી પ્રદીપ બિરેવારએ એસસીએસ ને રોકડમાં ૭૦ કરોડ રૂપિયા ચૂકવ્યા હતા. આવી રોકડ ચુકવણી (i) શ્રી ગણેશ સ્પિનર્સ લિમિટેડ અને (ii) પ્રણેતા ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડની સ્કિપમાં એલટીસીજી/ખોટ એન્ટ્રીઓ ગોઠવવા માટે કરવામાં આવી હતી. એપ્રાઇઝલ રિપોર્ટમાં કાર્યપદ્ધતિની વિગતવાર ચર્ચા કરવામાં આવી છે. રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી દર્શાવે છે કે તે લાભાર્થીઓને બોગસ એલટીસીજી એન્ટ્રીઓ કરવામાં આવી હતી જેમને 'pradeep abad sheet' માં 'PHY' તરીકે નોંધાયેલ કન્વર્ટિબલ શેર્સના ખાનગી પ્લેસમેન્ટ દ્વારા શેર ફાળવવામાં આવ્યા હતા. 'PHY' એ વ્યવહારોનો સંદર્ભ આપે છે જ્યાં એસજીએસએલ (શ્રી ગણેશ

સ્પિનર્સ લિમિટેડ) ના શેર લાભાર્થી ગ્રાહકો દ્વારા ભૌતિક પ્રમાણપત્ર સ્વરૂપમાં મેળવવામાં આવ્યા છે. કે આ કિસ્સામાં, એક્સચેન્જ દ્વારા શેર ખરીદવામાં આવતા નથી. નોંધાયેલી એન્ટ્રીઓનું અવલોકન દર્શાવે છે કે આકારણીકારે આકારણી વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ માં ૩,૬૨,૦૦૦ શેર માટે રૂ. ૬૮,૩૩,૪૬૦/- ની ચુકવણી મેળવી છે. તપાસ દરમિયાન મળેલા પુરાવા અને એપ્રાઇઝલ રિપોર્ટના આધારે, આકારણી અધિકારીએ એવી માન્યતા બનાવી છે કે આકારણી વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ માં ૩,૬૨,૦૦૦ શેરના વેચાણ માટે અવેજ પેટે અરજદાર દ્વારા મેળવેલી રૂ. ૬૮,૩૩,૪૬૦/- ની રકમ સાચો વેચાણ અવેજ નથી, પરંતુ એકોમોડેશન એન્ટ્રીઓ છે. તેથી, કેસ એવો છે કે અરજદારને કોઈ શેર વેચાણ અવેજ મળ્યો નથી, પરંતુ તે માત્ર એકોમોડેશન એન્ટ્રીઓના સ્વરૂપમાં હતો. ટૂંકમાં કહીએ તો, આકારણી અધિકારીએ, નોંધાયેલા કારણોમાં, રેકૉર્ડ પરના પુરાવા અને એપ્રાઇઝલ રિપોર્ટનો સંદર્ભ આપ્યો છે અને નોંધ્યું છે કે તે દર્શાવે છે કે અરજદાર દ્વારા દર્શાવેલ એલટીસીજી એકોમોડેશન એન્ટ્રીઓના સ્વરૂપમાં હતું અને હકીકતમાં, કોઈ સાચો વેચાણ અવેજ ન હતો.

૮.૩ આ કિસ્સામાં, આકારણી અધિકારીએ વિગતવાર એફિડેવિટ દાખલ કરી છે અને એપ્રાઇઝલ રિપોર્ટ પણ રેકૉર્ડ પર મૂક્યો છે જેના આધારે તેમણે એવો અભિપ્રાય બનાવ્યો છે કે આકારણીકારના કિસ્સામાં કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે. અરજદાર વતી એ દલીલ ભારપૂર્વક કરવામાં

આવી છે કે કારણોને સ્વતંત્ર ધોરણે ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ અને આકારણી અધિકારીએ નોંધાયેલા કારણોના આધારે કેસ બનાવવો જોઈએ અને એફિડેવિટના આધારે નહીં. આ સંદર્ભમાં, આયોજન ડેવલપર્સ વિ. ઇન્કમ ટેક્સ ઓફિસર, ૩૩૫ આઈટીઆર ૨૩૪ (ગુજરાત) ના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપી શકાય, જેમાં, કોર્ટે ઇસ્ટ કોસ્ટ કોમર્શિયલ કંપની લિમિટેડ વિ. ઇન્કમ ટેક્સ ઓફિસર અને અન્ય, (૧૯૮૧) ૧૨૮ આઈટીઆર ૩૨૬ (કલકત્તા) ના કેસમાં કલકત્તા હાઈકોર્ટના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો છે, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે ઇન્કમ ટેક્સ ઓફિસર, કોર્ટમાં દાખલ કરેલી તેમની એફિડેવિટમાં, તેમના દ્વારા નોંધાયેલા કારણોને સમજાવી શકે છે અથવા વિસ્તૃત કરી શકે છે અથવા સ્પષ્ટ કરી શકે છે, પરંતુ તેઓ તે દ્વારા નવા આધારો અથવા નવા કારણો અથવા નવી સામગ્રી રજૂ કરી શકે નહીં, જે નોંધાયેલા કારણોમાં સ્પષ્ટપણે અથવા ગર્ભિત રીતે જોવા મળતા ન હતા.

૮.૪ આમ, આકારણી અધિકારી માટે તેમના દ્વારા નોંધાયેલા કારણોને સમજાવવા અથવા વિસ્તૃત કરવા અથવા સ્પષ્ટ કરવા ખુલ્લું છે, પરંતુ તેઓ નવા આધારો અથવા નવા કારણો અથવા નવી સામગ્રી રજૂ કરી શકશે નહીં, જે નોંધાયેલા કારણોમાં, ક્યાં તો સ્પષ્ટપણે અથવા ગર્ભિત રીતે જોવા મળ્યા ન હતા. વધુમાં, નોંધાયેલા કારણો ખૂબ વિસ્તૃત હોવા જરૂરી નથી, પરંતુ ઉપલબ્ધ પુરાવા પર આકારણી અધિકારીના ભાગે મગજનો ઉપયોગ દર્શાવતા હોવા જોઈએ

અને તે દર્શાવવું જોઈએ કે નોંધાયેલા કારણો પર, તેઓ એવી માન્યતા બનાવી શક્યા હોત કે કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે.

૮.૫ તેથી, જોકે નોંધાયેલા કારણોએ એ અભિપ્રાય બનાવવા માટેનો આધાર દર્શાવવો જોઈએ કે કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે, આધાર રાખવામાં આવેલ સામગ્રી પર, આવા કારણોને એક્ઝિડેવિટ-ઇન-રિપ્લાયમાં વિસ્તૃત કરી શકાય છે. વર્તમાન કેસમાં, એક્ઝિડેવિટ-ઇન-રિપ્લાયની સાથે, સામાવાળાએ એપ્રાઇઝલ રિપોર્ટ રેકૉર્ડ પર મૂક્યો છે, જેનો સંદર્ભ નોંધાયેલા કારણોમાં મળે છે. એપ્રાઇઝલ રિપોર્ટ વિગતવાર અને વિસ્તૃત છે અને કાર્યપદ્ધતિનું સ્પષ્ટ ચિત્ર આપે છે જેના દ્વારા હિસાબમાં ન લીધેલ નાણાંને સફેદ નાણાંમાં રૂપાંતરિત કરવા માટે એકોમોડેશન એન્ટ્રીઓ પૂરી પાડવામાં આવી હતી, જો કે, નોંધાયેલા કારણો એટલા વિસ્તૃત નથી અને તે યોગ્ય જ છે, કારણ કે કારણોએ સંતોષ આપવો જોઈએ કે આકારણી અધિકારી માટે એ માન્યતા બનાવવા માટે પૂરતી સામગ્રી હતી કે કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે. દેખીતી રીતે, કારણો એપ્રાઇઝલ રિપોર્ટમાં નોંધ્યા મુજબ સંપૂર્ણ કાર્યપદ્ધતિ નિર્ધારિત કરશે નહીં, પરંતુ હકીકતો અને સામગ્રીનો સારાંશ ટૂંકમાં નિર્ધારિત કરશે જેના કારણે આકારણી અધિકારીએ જરૂરી માન્યતા બનાવી કે કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે. જો કે, કારણો જે રીતે ઉભા છે તે દર્શાવવા માટે પૂરતા હોવા જોઈએ કે નોંધાયેલા કારણો પર આકારણી અધિકારી એ

માન્યતા બનાવી શક્યા હોત કે કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે. એકવાર તે આવશ્યકતા પૂરી થઈ જાય, પછી આકારણી અધિકારી ચોક્કસપણે એક્ઝિડેવિટ-ઇન-રિપ્લાયમાં તેમના દ્વારા નોંધાયેલા કારણોને સ્પષ્ટ કરી શકે છે અને સમજાવી શકે છે અને કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે તેવી માન્યતા બનાવવાના હેતુ માટે તેમના દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી મૂકી શકે છે.

૮.૬ અરજદાર તરફે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા જે નિર્ણયો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે વર્તમાન કેસની હકીકતોને લાગુ પડશે નહીં, કારણ કે તે કેસોમાં, કોર્ટને જણાવ્યું કે નોંધાયેલા કારણો પર આકારણી અધિકારી જરૂરી માન્યતા બનાવી શક્યા ન હોત કે કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે, અને ઠરાવ્યું કે આવા કારણોને વાંધાઓના નિકાલના હુકમ દ્વારા અને એક્ઝિડેવિટ-ઇન-રિપ્લાયમાં પૂરક બનાવી શકાય નહીં.

૮.૭ આકારણી અધિકારી દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ એપ્રાઇઝલ રિપોર્ટનું અવલોકન દર્શાવે છે કે આકારણી અધિકારી માટે એ માન્યતા બનાવવા માટે પૂરતી સામગ્રી હતી કે કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે. સામગ્રી અરજદારનો પણ સંદર્ભ આપે છે જેથી આધાર રાખેલ સામગ્રી અને અરજદાર વચ્ચે કડી સ્થાપિત કરી શકાય. મહેસૂલ વિભાગ પાસે ઉપલબ્ધ સામગ્રીની

પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં લેતા, એવું જણાવવું શક્ય નથી કે નોંધાયેલા કારણો પર, આકારણી અધિકારી એ માન્યતા બનાવી શક્યા ન હોત કે કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે.

૯. આમ, જોકે આકારણી ફરીથી ખોલવા માટે નોંધાયેલા કારણો પર, આકારણી અધિકારી એ માન્યતા બનાવી શક્યા હોત કે કરપાત્ર આવક આકારણીમાંથી છટકી ગઈ છે, આ કિસ્સામાં, અગાઉ ચર્ચા કર્યા મુજબ, કારણ કે તે આકારણી વર્ષના સંબંધમાં સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫ડી(જ) હેઠળ સેટલમેન્ટ કમિશનનો હુકમ છે જેના સંબંધમાં આકારણી ફરીથી ખોલવાની માંગ કરવામાં આવી છે, આકારણી અધિકારીને આકારણી ફરીથી ખોલવાનું કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી. સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૮ હેઠળની વાદગ્રસ્ત નોટિસ, તેથી, કાયમ રાખી શકાય નહીં.

૧૦. ઉપરોક્ત કારણોસર, અરજી સફળ થાય છે અને તે મુજબ મંજૂર કરવામાં આવે છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૮ હેઠળ સામાવાળા દ્વારા જારી કરાયેલ તારીખ ૩૧.૦૩.૨૦૧૮ ની વાદગ્રસ્ત નોટિસ આથી કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે છે. જો કે, સામાવાળા/મહેસૂલ વિભાગ માટે સંબંધિત હકીકતો અને સંજોગો નિર્ધારિત કરીને, સદર અધિનિયમની કલમ ૨૪૫ડી(જ) હેઠળનો અગાઉનો હુકમ રદબાતલ છે તેવી જાહેરાતની યોગ્ય દાદ માટે સેટલમેન્ટ

કમિશન સમક્ષ જવાનું ખુલ્લું છે. જો મહેસૂલ વિભાગ આવી દાદ માટેની અરજી સાથે સેટલમેન્ટ કમિશન સમક્ષ જાય છે, તો તેનો નિર્ણય કાયદા અનુસાર તેના ગુણદોષના આધારે લેવામાં આવશે. ખર્ચના કોઈ હુકમ વિના રૂલ ઉપર જણાવેલ હદ સુધી એક્સોલ્યુટ કરવામાં આવે છે.

(હર્ષા દેવાની, ન્યાયમૂર્તી)

(ભાર્ગવ ડી. કારીઆ, ન્યાયમૂર્તી)

પ્રવીણ કરાણન

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.